

ECCE HOMO

ΠΩΣ ΓΙΝΕΤΑΙ ΚΑΝΕΙΣ ΟΤΙ ΕΙΝΑΙ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἀπὸ τὸν πολύκροτο τόμο «Ecce Homo» τοῦ Νίτσε, δημοσιεύουμε μετὰ-φραση τοῦ «Πρόλογου», ὃχι μόνο γιατί εἶναι χαρακτηριστικό κομμάτι τῆς νιτσεικῆς τεχνοτροπίας, ἀλλὰ καί γιατί ἐκθέτει — πολύτιμα ὑπογραμμισμένες ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Νίτσε—τις γενικὲς ἀρχὲς τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἠθικῆς τοῦ δημιουργοῦ τοῦ «Ζαρούστρα».

Τώρα τελευταῖα μιὰ μακρυνή κι' ἀδύνατη ἀπήχηση τῆς ἰδεολογίας αὐτῆς φτάνει ἕως τῆ ρωμηοσύνης, ὃχι βέβαια γιὰ νὰ ἐπιδράσῃ ἄμεσα στὸν πρακτικό βίον, παρὰ μόνο ὡς θέμα φιλολογικῆς περιέργειας. Ἀλλὰ ἂν ἡ ἀποκλειστικὰ φιλολογικὴ αὐτὴ περιέργεια δικαιολογῆται ἀπὸ τὸ λυρισμὸ τὸν ὑπέροχο τοῦ ἔργου, δὲν πρέπει νὰ παραβλέπουμε πῶς, σὲ πρωτότυπο καὶ ζωντανὸ σύστημα ἔκφρασης, ὁ λυρισμὸς καὶ ἡ καλαισθητικὴ φράση σφιχτὰ ἀγκαλιάζουν καὶ ζωογονοῦν τὸ φιλοσοφικὸ ἐπιχείρημα, τὸ συλλογισμὸ τὸν ἄρτιο, τὸ συμπέρασμα τὸ πειστικό.—Κατάντησε στὴ Ρωμέικη φιλολογία κοινοτοπία ἀδιαφιλονείκητὴ πῶς ὁ Νίτσε δὲν εἶναι φιλόσοφος παρὰ μόνο μέγας λυρικός. Καὶ ὅμως ἡ μελέτῃ ὅλου τοῦ ἔργου του—ὃχι μόνο τοῦ ἠθικολυρικοῦ μέρους—παρουσιάζει στήν ἀντίληψη ἓνα ἀπὸ τὰ ἀρτιότερα συστήματα ζωῆς ποὺ διατύπωσε τὸ ἀνθρώπινο μυαλό, χωρὶς νὰ στηριχθῇ σὲ αὐθαίρετες μεταφυσικὲς βάσεις: ἡ ὅπως περιεκτικὰ λέγει ὁ Νίτσε: Ὁ Διόνυσος κατάντικρα στὸν Ἑσταυρωμένο.

I

Μὲ τὴν πρόβλεψη πῶς σὲ λίγο καιρὸ θὰ ὑποβάλω τὴν ἀνθρωπότητα σὲ μιὰν ἀπαίτηση πρὸ σκληρῇ ἀπ' ὅσες τῆς ἐπιβλήθηκαν ποτέ, μοῦ φαίνεται ἀπαραίτητο νὰ πῶ ἔδῳ ποιὸς εἶμαι. Κατὰ βάθος εἶναι ὅλοι σὲ θέσῃ νὰ τὸ ξέρουν, γιατί δὲν παράλειψα νὰ μαρτυρήσω ὑπὲρ τοῦ ἑαυτοῦ μου. Ἀλλὰ ἡ ἀσυμφωνία ἀναμεταξὺ τοῦ μεγαλείου τοῦ σκοποῦ μου καὶ τῆς προστυχιάς τῶν σύγχρονών μου φανερώθηκε ἀπὸ τὸ ὅτι οὔτε με εἶδαν αὐτοὶ οὔτε κἂν μὲ ἔννοιωσαν. Ζῶ μὲ τὴν πίστωση ποῦ ἔχω κάμει ἐγὼ στὸν ἑαυτό μου, καὶ τὸ ὅτι ἀκόμα πιστεύω πῶς ζῶ ἴσως νᾶναι ἀπλὰ καὶ μόνο μιὰ πρόληψη!... Μ' αὐτὴ τὴν κατάστασις ἔχω ἓνα καθήκον, ἐναντίον στοῦ ὁποῖο ἐξεγείρεται σύρριζα ἡ συνειθισμένη ἐπιφυλακτικότητά μου, καὶ ἀκόμη περισσότερο ἡ ὑπερηφάνεια τῶν ἐνστίκτων μου: εἶναι τὸ καθήκον τοῦ νὰ πῶ: Ἀκοῦστε με, γιατί εἶμαι ὁ τάδε. Προπάντων μὴ μὲ ἀνακατέψετε μὲ κανέναν ἄλλο.

II

Δὲν εἶμαι, γιὰ παράδειγμα, ἓνα σκιαῆτρο, ἓνα τέρας ἠθικὸ—εἶμαι μάλιστα φύση ἀντίθετη στοῦ εἶδος ἐκεῖνο τῶν ἀνθρώπων ποῦ ἕως σήμερα ἐλατρεύθηκαν ὡς ὑποδείγματα ἀρετῆς.—Ἀνάμεσό μας, νομίζω ὅτι τοῦτο ἴσα ἴσα μπορεῖ νᾶναι γιὰ μένα λόγος ὑπερηφάνειας. Εἶμαι ἀπόστολος τοῦ φιλόσοφου Διονύσου καὶ θὰ προτιμοῦσα ἀκόμη νὰ μὲ πάρουν γιὰ σάτυρο παρὰ γιὰ ἅγιο. Ὡς διαβαστῇ τὸ λοιπὸν αὐτὸ τὸ ἔργο! Ἴσως ἐπίτυχᾶ νὰ ἐκφράσω αὐτὴ τὴν ἀντίθεση μὲ τρόπο ἥσυχο καὶ καλὸ, ἴσως ὅταν τὸ ἔγραφα νὰ μὴν εἶχα ἄλλη βλέψη. Τὸ τελευταῖο πρᾶγμα ποῦ θὰ ὑποσχόμουναι εἶναι τὸ νὰ ζητῶ νὰ κάμω «καλύτερη» τὴν ἀνθρωπότητα. Δὲν στήνω καινούργια εἰδωλα ἄς μάθουν λοιπὸν τὰ ἀρχαῖα εἰδωλα τί θὰ πῇ νᾶχουν γύφινά πόδια!—Νὰ γκρεμίζω εἰδωλα—ἔτσι ὀνομάζω κάθε εἶδος ἰδεώδους—αὐτὸ εἶναι περισσότερο δουλειά μου. Στο βαθμὸ ποῦ οἱ ἀνθρωποὶ ἐφαντάστηκαν, μὲ ἓνα ψέμμα, τὸν κόσμον τοῦ ἰδεώδους, στὸν ἴδιον βαθμὸ ἀφαίρεσαν ἀπὸ τὴν πραγματικότητα τὴν ἀξία της, τὴν ἔννοια της, τὴν ἀληθινότητά της... Ὁ «κόσμος-ἀλήθεια» ὁ «φαινομενικὸς κόσμος» μεταφράσετε: ὁ ἐφευρημένος κόσμος καὶ ἡ πραγματικότητα... Τὸ ψέμμα τοῦ ἰδεώδους ἕως σήμερα, ἦταν ἡ κατάρρα ἡ κρεμασμένη ἀπάνω ἀπὸ τὴν πραγματικότητα. Καὶ αὐτὴ ἡ ἀνθρωπότητα μὲ τὸ νὰ κυλιέται σ' ἐτοῦτο τὸ ψέμμα, στρεβλώθηκε καὶ παραχαράχθηκε ὅσαμε τὰ πιὸ βαθειὰ ἔνστικτά της, ὅσαμε τὴ λατρεία ἀξιών ἀντίθετων σ' ἐκεῖνες ποῦ θὰ ἀσφάλιζαν τὴν ἀνάπτυξη, τὸ μέλλον, τὸ ἀνώτερο δικαίωμα στοῦ μέλλον.

III

Ὅποιος ξέρει ν' ἀναπνέει τὴν ἀτμόσφαιρα ποῦ γεμίζει τὸ ἔργο μου, γνωρίζει πῶς εἶναι ἀτμόσφαιρα τῶν κορυφῶν καὶ ὅτι ὁ ἀέρας της εἶναι ζωηρός. Πρέπει νᾶναι κανεὶς καμωμένος γι αὐτὴν ἀλλοιώτικα ἔχει φόβον νὰ κρυολογήσῃ. Τὰ χιόνια εἶναι σιμά, ἡ μοναξιά εἶναι ὑπέρμετρη—ἀλλὰ ἰδέτε μὲ ποιὰν ἡσυχία ὅλα ἀναπαύονται στοῖς φῶς! Ἰδέτε πῶς ἀναπνέει κανεὶς ἐλεύθερα! πόσα πράγματα αἰσθάνεται κάτω ἀπὸ τὰ πόδια του.

Ἡ φιλοσοφία, ὅπως ἐγὼ τὴν ἔζησα, ἔτσι ποῦ τὴν κατάλαβα ἕως τώρα, εἶναι ἡ θεληματικὴ διαβίωση μέσα στοὺς πόντους καὶ στὰ ἀψηλὰ βουνά—ἡ ἀναζήτησις ὅτι παρᾶξενον καὶ προβληματικοῦ ὑπάρχει στὴ ζωὴ, ὅτι πρᾶγματὸς ἐξωρίστηκε μέχρι σήμερα ἀπὸ τὴν ἠθική. Μιὰ μεγάλη πείρα ποῦ κρατῶ ἀπὸ τὸ ταξεῖδι αὐτὸ στὰ

ἀπαγορευμένα μου ἔμαθε νὰ βλέπω μὲ τρόπο ἄλλο ἀπὸ τὸν ἐπιθυμητὸ
 τὶς αἰτίες ποῦ μᾶς ὥθησαν μέχρι σήμερα εἰς τὸ νὰ ἠθικοποιούμε
 καὶ νὰ ἐξιδανικευθοῦμε. Ἡ κρυφὴ ἱστορία τῆς φιλοσοφίας, ἡ ψυχολογία
 τῶν μεγάλων ὀνομάτων ποῦ τὴν ἐδόξασαν, ἀποκαλύφθηκαν
 σ' ἐμένα. Ὁ βαθμὸς τῆς ἀλήθειας ποῦ ἓνα πνεῦμα μπορεῖ νὰ βα-
 στάξῃ, ἡ δόση τῆς ἀλήθειας ποῦ μπορεῖ νὰ το λμήσῃ ἓνα πνεῦ-
 μα, αὐτὰ μ' ἐβोधήθησαν, τὸ περισσότερο, νὰ ὀρίσω τὸ ἀληθινὸ μέτρο
 τῆς ἀξίας. Ἡ πλάνη (δηλαδή ἡ πίστις στὸ ἰδεῶδες) δὲν εἶναι ἀπο-
 τύφλωση. Ἡ πλάνη εἶναι δειλία... Κάθε κατάκτηση, κάθε βῆμα
 πρὸς τὰ μπροστά εἰς τὴ χώρα τῆς γνώσης, ἔχει τὴν πηγὴ της εἰς τὸ
 θάρρος, εἰς τὴν σκληράδα πρὸς τὸν ἑαυτὸ μας, εἰς τὴν εἰλικρίνεια
 ἀπέναντι τοῦ ἑαυτοῦ μας.—Δὲν ἀντικρούω ἓνα ἰδεῶδες, ἀρκοῦμαι,
 μπροστά του, νὰ βάζω τὰ γάντια μου... Nitimur in vetitum, μ' αὐτὸ
 τὸ ἔμβλημα ἡ φιλοσοφία μου θὰ γίνῃ νικήτρια μὰ μέρα, γιατί ὡς
 τώρα, κατ' ἀρχήν, δὲν ἀπαγόρευσαν παρὰ τὴν ἀλήθεια.

IV

Σ' ὅλο μου τὸ ἔργο ὁ Ζαρατούστρας μοῦ κρατεῖ ξεχωριστὴ θέση.
 Μ' αὐτὸν ἔκαμα στὴν ἀνθρωπότητα τὸ ὠραιότερο δῶρο ποῦ τῆς
 ἔγινε ποτέ. Αὐτὸ τὸ βιβλίον, μὲ τὸν ἦχο τῆς φωνῆς του, ποῦ κυριαρ-
 χεῖ σὲ χιλιάδες χρόνια, δὲν εἶναι μονάχα τὸ ἀψηλότερο βιβλίον ποῦ
 ὑπάρχει, τὸ ἀληθινὸ βιβλίον τῶν κορυφῶν—τὸ σύνολο τῶν γεγο-
 νότων ποῦ ἀποτελοῦν τὸν «ἄνθρωπο» εἶναι ἀπὸ κάτω του σὲ
 μεγίστη ἀπόσταση—εἶναι ἀκόμα τὸ βαθυτέρο βιβλίον, ποῦ ἐγεννή-
 θηκε ἀπὸ τὴν πιὸ κρυφὴ ἀφθονία ἀλήθειας, πηγὰδι ἀκένωτο ὅπου
 κανένας κάδος δὲν κατεβαίνει χωρὶς νὰ γυρίσῃ στὴν ἐπιφάνεια ξεχει-
 λισμένος ἀπὸ χρυσάφι καὶ καλοσύνη. Ἐδῶ δὲν μιλεῖ ἓνας «προφή-
 της» ἓνα ἀπ' αὐτὰ τὰ ἐρμαφρόδιτα ὄντα, τὰ σχηματισμένα ἀπὸ
 ἀρρώστεια καὶ θελήσῃ δύναμης, καὶ ποῦ τὰ ὀνομάζουν ἰδρυτὲς θρη-
 σκειῶν. Πρέπει πρὸ πάντων νὰ νοιώθῃς χωρὶς νὰ γελιέσαι τὸν
 ἦχο ποῦ βγαίνει ἀπ' αὐτὸ τὸ στόμα—ἓναν ἀλκυώνειο ἦχο—γιὰ
 νὰ μὴ παραγνώρισῃς ἔλεεινὰ τὴν ἔννοια τῆς σοφίας του.

Τὰ σιγαλὰ λόγια εἶναι ποῦ φέρουν τὴν τρικυμία: σκέψεις ποῦ ἔρχουν-
 ται μὲ περιστερένια πόδια διοικοῦνε τὸν κόσμον.

Τὰ σῦκα πέφτουν ἀπ' τὸ δεντρό· εἶναι καλὰ καὶ γλυκὰ κι' ὅταν
 πέφτουν σκάζει τὸ φλοῦδι τοὺς τὸ κόκκινον.

Εἶμαι βορεινὸ ἀγέρι γιὰ τὰ ὄρνια σῦκα.

Ἔτσι, ὅμοιες μὲ σῦκα, οἱ διδασκαλίαι μου πέφτουν σ' ἐσᾶς· ρουφήξετε
 λοιπὸν τὸ χυμὸ τοὺς καὶ τὴν ἀπαλὴ σάρκα τοὺς!

Γύρω μᾶς εἶναι τὸ φθινόπωρον, τοῦ οὐρανοῦ ἡ ἀγνότης καὶ τοῦ δειλινοῦ.

Δὲν μιλεῖ ἐδῶ ἓνας φανατικός· ἐδῶ δὲν «κατηχοῦνε» ἐδῶ δὲν ἀπαιτοῦνε πίστιν. Ἀπὸ ἀπειρη πληθώρα φωτός, ἀπὸ ἄβυσσο εὐτυχίας, ὁ λόγος πέφτει σταγόνα σταγόνα. Μιὰ ἀπαλὴ βραδύτητα εἶναι ἡ ὁρμὴ τοῦ λόγου αὐτοῦ. Τέτοια πράγματα δὲν φτάνουν παρὰ στὰ αὐτιά τῶν πῶ ἐκλεκτῶν. Εἶναι προνόμιον χωρὶς ταῖρι νὰ μπορεῖς ν' ἀκοῦσης ἐδῶ· κανεὶς δὲν εἶναι ἐλεύθερος νὰ ἐννοῇ τὸν Ζαρατούστρα

. . . Ἀλλὰ μήπως ὁ Ζαρατούστρας εἶνε κανεὶς διαφοροεἰς; . . . Τὶ λοιπὸν ἔλεγε γιὰ τὸν ἑαυτὸ του ὅταν γύρισε γιὰ πρώτη φορὰ στὴ μοναξιά του; Τὸ ἀντίθετον ἴσα ἴσα ἀπὸ ὅτι θάλεγε σὲ ὅμοια περιστάσει, ἓνας «σοφὸς» ἓνας «ἅγιος» ἓνας «Σωτήρας τοῦ Κόσμου» ἢ καθε ἄλλος ἔκφυλος. Ὅχι μόνο μιλεῖ διαφορετικὰ ἀλλὰ εἶναι καὶ διαφορετικός :

Φεύγω μόνος τώρα ὁπαδοί μου! Καὶ σεῖς τὸ ἴδιον νὰ φύγετε μόνον. Ἔτσι τὸ θέλω ἐγώ.

Ἀλήθεια σὰς τὸ συμβουλεύω: Ἀπομακρυνθεῖτε ἀπὸ ἐμένα, ὑπερασπιδεῖτε τὸν ἑαυτὸ σας ἀπὸ τὸ Ζαρατούστρα! Καὶ ἀκόμα καλύτερα: ἐντραπήτε γι' αὐτὸν! Ἴσως νὰ σὰς γέλασε.

Ὁ ἄνθρωπος ποῦ ζητᾷ τὴ γνώσει δὲν πρέπει μονάχα νὰ ξέρῃ ν' ἀγαπᾷ τοὺς ἐχθροὺς του ἀλλὰ καὶ νὰ ἐχθρεύεται τοὺς φίλους του.

Ὀλίγη εὐγνωμοσύνη ἔχει κανεὶς γιὰ τὸ δάσκαλό του, ὅταν μένει πάντα μαθητής. Καὶ γιὰτὶ δὲν θέλετε νὰ ξεσχίσετε τὸ στεφάνι μου;

Μὲ σέβεστε; Τὶ θ' ἀπογίνει ὅμως ἂν μιὰ μέρα γρεμιστῇ ὁ σεβασμός σας; Φυλαχτῇτε μήπως σὰς σκοτώσει κανένα ἀγαλμα!

Λέγετε πῶς πιστεύετε στὸ Ζαρατούστρα; Ἀλλὰ τί σημαίνει ὁ Ζαρατούστρας! Εἰσθε οἱ πιστοί μου; Ἀλλὰ τί σημαίνουν ὅλοι οἱ πιστοί!

Δὲν εἶχατε ἀκόμη ζητήσει τὸν ἑαυτὸ σας: τότε μ' εὐρήκατε. Ἔτσι κάνουν ὅλοι οἱ πιστοί, γιὰ τοῦτο ἡ πίστις εἶνε τιποτένιον πράγμα.

Τώρα σὰς διατάζω νὰ μὲ χάσετε καὶ νὰ εὑρετε τὸν ἑαυτὸ σας: καὶ μόνο ὅταν ὅλοι σας μ' ἀπαρηνηθῇτε, τότε θὰ ξαναγυρίσω ἀνάμεσό σας.

*
* *

Σ' αὐτὴ τὴν τέλεια ἡμέρα, ποῦ ὅλα ἔφτασαν σὲ ὥριμότητα, ὅπου τὸ σταφύλι δὲν χρυσαίει ὀλομόναχο, μιὰ ἀχτίδα ἡλίου πέφτει στὴ ζωὴ μου. Εἶδα πίσω μου, εἶδα ἐμπρὸς μου καὶ ποτέ μου δὲν εἶδα τόσα καλὰ πράγματα μαζεμμένα. Δὲν ἔθαιψα μάταια τὸν τεσσαρακοστὸ τέταρτον χρόνον μου, γιὰτὶ εἶχα τὸ δικαίωμα νὰ τὸν θάψω—ὅτι σ' αὐτὸν ἦτανε βιώσιμο μπόρεσε καὶ σώθηκε, ἔγινε ἀθάνατον. Τὸ πρῶτον βιβλίον τῆς «Μετατροπῆς ὅλων τῶν ἀξιών» τὰ «Ἄσματα τοῦ Ζαρατούστρας» τὸ «Βασίλειον τῶν Εἰδωλῶν» ἡ δοκιμὴ μου νὰ φιλοσοφήσω μὲ τὸ σφυρὶ—ὅλα αὐτὰ εἶναι δῶρα ποῦ μοῦκαμε ὁ χρόνος αὐτός, καὶ μάλιστα ἡ τελευταία τριμηνία αὐτοῦ τοῦ χρόνου. Γιὰτὶ νὰ μὴ γρεωστῶ εὐγνωμοσύνη στὴ ζωὴ μου ἀλάκαιρη;

Γιὰ τοῦτο διηγοῦμαι σ' ἐμένα τὴ ζωὴ μου.

Φ. Ρ. ΝΙΤΣΕ